

Соціальний проект

**ІНТЕРАКТИВНИЙ ТЕАТР ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДОЗВІЛЯ ШКОЛЯРІВ**

«Контакт»

ТЕМА ПРОЕКТУ: ІНТЕРАКТИВНИЙ ТЕАТР ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ

ТВОРЧА НАЗВА: «КОНТАКТ»

Актуальність. Важливим аспектом життєдіяльності дітей є дозвілля, тому що саме в цій сфері сучасна молодь отримує можливість для самореалізації, свободи дії шляхом вибору місця і часу для його проведення.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються суттєві зміни в змісті та структурі дозвілля молоді, зумовлені впливом соціокультурних трансформацій (зміною ціннісних орієнтирів суспільства, розвитком соціальної інфраструктури, появою нових інформаційних технологій, видів розваг). Сучасні діти відповідно до своїх потреб вільний час найчастіше проводять у формі спілкування в компаніях, групах однолітків, де формується особлива субкультура, що справляє безпосередній вплив на їх особистісне становлення.

Справжнє життя для сучасних школярів у більшості випадків розпочинається за порогом школи. Діти немов би «втікають» у дозвілля як у певним чином захищене середовище, де вони відчують себе по-справжньому вільними. Оскільки дозвілля значної частини шкільної молоді залишається фактично неорганізованим, це стає причиною збільшення кількості випадків стихійної соціалізації з боку однолітків, коли на відміну від сім'ї і навчальних закладів дітям надається можливість знаходитися поза контролем і безпосереднім наглядом дорослих.

У зв'язку з тим, що негативні прояви в сфері дитячого дозвілля значною мірою зумовлені його неорганізованістю, виникає гостра потреба у соціально-педагогічному супроводі та регулюванні цієї сфери життєдіяльності підростаючого покоління.

Проблема. Аналіз структури вільного часу учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці засвідчив, що основну складову в структурі їх дозвілля становить перегляд телевізора (82%) і заняття з комп'ютером (46%). Спортом займається тільки третина учнів (31%), приблизно четверта частина (23%)

постійно проводить час на вулиці, разом з друзями. Порівняно невелика кількість учнів (20%) присвячує вільний час музиці, живопису, читанню книг, відвідуванню музеїв, театрів, концертів. Таким чином, школярі віддають перевагу безцільному проведенню вільного часу. Проведене опитування засвідчило низький рівень обізнаності учнів про можливості проведення дозвілля з користю, невміння раціонально планувати свій вільний час.

Практика роботи з підлітками в школі показує, що відсутність культури дозвілля досить часто є наслідком неуспішності, відсутності навичок самоорганізації, несформованої системи цінностей, невпевненості у своїх силах. Проте, виникнувши як вторинне явище, ці порушення драматизують соціальну ситуацію розвитку підлітків і нерідко формують ситуацію відторгнення від шкільного життя в цілому, тобто виступають перешкодою на шляху повноцінної соціалізації. Для вирішення зазначених проблем потрібне соціально-педагогічне відновлення дозвіллевої діяльності учнів, наповнення її цікавим і водночас розвивальним змістом.

Ефективним засобом організації змістовного дозвілля і водночас формування моральних ціннісних орієнтацій учнів школи, на наш погляд, може стати *інтерактивний театр*. Його особливістю є розігрування дітьми вистав, створених за мотивами написаних ними ж казок. Такий театр емоційно розкріпачує дітей, розвиває їх уяву і фантазію, сприяє розвитку комунікативних умінь. Театралізована діяльність є найприроднішим видом дитячої творчості, оскільки саме інтерактивні методи спілкування дозволяють пов'язати художню творчість з особистими переживаннями, життєво важливі моральні проблеми з набуттям умінь їх правильного вирішення. Участь у роботі інтерактивного театру може сприяти формуванню ціннісних орієнтацій школярів, набуттю ними вмінь соціальної адаптації, розвитку таких якостей, як працелюбність, чуйність, щирість, справедливість, чесність, відповідальність, доброта, прагнення до самовдосконалення, товариськість.

Вибір інтерактивного театру як технології організації змістовного дозвілля школярів пов'язаний з його багатофункціональністю:

– перша група функцій пов’язана з засвоєнням дітьми моральних цінностей, формуванням моральних установок, світосприйняття;

– друга група функцій спрямована на розвиток здібностей та інтересів дітей, з активною творчою діяльністю (увага, увага, фантазія, пам’ять, зв’язне мовлення, культура емоцій);

– третя група функцій реалізує потребу дітей у спілкуванні (відкритість, щирість, емоційність, комунікабельність);

– четверта група функцій забезпечує можливість відновлення фізичних і духовних сил дитини (психофізичні вправи, рухливі ігри, забави).

Мета проекту: розширити сферу дозвіллевої самореалізації учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці шляхом організації інтерактивного театру «Контакт».

Завдання проекту :

– визначити та проаналізувати можливості творчої самореалізації у сфері дозвілля учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці;

– організувати з учнями 9 класу Вінницької загальноосвітньої школи №11 інтерактивний театр «Контакт» з метою забезпечення їх змістовного дозвілля і корекції морально-ціннісних орієнтацій;

– підготувати силами учасників інтерактивного театру вісім вистав-інсценізацій казок, з якими виступити перед учнями загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці та вихованцями Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь».

Тривалість проекту: вересень 2011 – лютий 2012.

Віковий склад цільової аудиторії проекту: діти віком 13-14 років – учні 9 класу загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці.

Програма реалізації проекту.

Проект реалізовувався у три етапи:

1. Підготовчий.

1.1. Створення творчої групи для роботи над проектом.

1.2. Вивчення особливостей організації дозвілля учнів у загальноосвітній

школі №11 м. Вінниці.

1.3. Створення інтерактивного театру та розподіл функцій між учнями.

2. *Основний.*

2.1. Організація написання дітьми казок та їх оформлення у вигляді окремих книг.

2.2. Постановка вистав інтерактивного театру на теми створених авторських казок.

2.3. Організація виступів інтерактивного театру перед учнями загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці та вихованцями Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь».

3. *Підсумковий.*

3.1. Рефлексія учасниками театру досвіду підготовки та проведення вистав на казкову тематику.

3.2. Проведення у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М.Коцюбинського круглого столу з проблем організації дозвілля дітей за участю виконавців проекту, педагогів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці та Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь».

Відповідно до етапів технології організації дозвілля засобами інтерактивного театру розкриємо соціально-педагогічний потенціал кожного виду діяльності дітей.

1. Створення казки як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей.

Моральні почуття не закладені генетично або природою, їх потрібно виховувати, адже саме вони є основою формування моральної особистості. Аристотель стверджував, що не стільки розум, скільки «вірний націлений рух є початком добрих діянь». Платон вказував, що спосіб життя людини визначає характер її моральної свідомості. Конфуцій моральні й духовні прагнення вважав ідентичними. Головним для нього було милосердя, співчуття, любов до людей.

На глибоке переконання К. Ушинського, «ні слова, ні думки, ні навіть

вчинки не виражають так чітко і точно нас самих і наше ставлення до світу, як наші почуття, у них чути характер не окремої думки, не окремого рішення, а весь зміст душі нашої та її будову».

Софія Русова акцентувала увагу на тому, що в школі дітям дають достатньо матеріалу для розумової праці, але замало енергії для почуттів. Подолати таку диспропорцію, на думку, відомого вітчизняного педагога, можна за допомогою казки. Діти зазвичай щиро співчують біді і нещастю, радіють перемогам і успіхам казкових героїв. Це викликає перше почуття симпатії – початок альтруїзму, перше свідоме враження про правду й неправду. Тут вперше прокидається дитяча увага до людей, співчуття до їх долі, зростає глибока сердечна любов до усього вбогого, до краси й добра.

Важливе місце відводив казці у своїй педагогічній системі Василь Сухомлинський. На його думку, казка – активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, мислення, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення дітей, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Вона оволодіває почуттями учнів, тому що через казку діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. «Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Казка - благородне і нічим не замінне джерело виховання любові до Вітчизни», - стверджував педагог.

Сучасними дослідниками ведеться пошук шляхів виховання моральних почуттів дітей засобами казки. У працях англійського педагога П. Еббса зазначається, що базою будь-якої художньої діяльності є два джерела: біологічне й культурологічне. Якщо дитина складає казки, танцює, співає, малює, то її внутрішній життєвий світ збагачується через культурологічні форми, що накопичувалися раніше. Автор рекомендує стимулювати фантазію дітей, складаючи разом з ними казки, міфи, легенди.

Наведемо приклади казок, складених учнями 9 класу загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці (див. додаток А).

Узагальнимо виховний потенціал діяльності дітей зі створення казок:

1. Складаючи казку, дитина має можливість обрати її героями тих, хто викликає її захоплення або, навпаки, є неприємним, лякає. Має можливість вести розповідь на зрозумілій і доступній їй мові.

2. Кожна дитина свідомо і підсвідомо прагне наслідувати когось. Таким чином вона вчиться життя, отримує нові навички. Створюючи казкове оповідання, дитина узагальнює для себе і однолітків в одних образах – риси героїв для наслідування, в інших – антигероїчні якості.

3. Завдяки створенню казок дитині не потрібно переживати конкретні неприємні життєві ситуації, не треба слухати нотацій, адже вона накопичує моральний досвід завдяки переживанню моральних почуттів: герої її казок впадають у відчай, борються, радіють, пишаються перемогами.

4. Створена дитиною казка є результатом роздумів про життя, тобто це водночас і пізнання, і співставлення, і порівняння, і узагальнення морального досвіду. Водночас, описуючи цей моральний досвід, дитина перебуває у «зоні безпеки», адже вона є автором, спостерігачем, а не головним героєм, коли він зазнає невдачі.

5. Твір зміцнює впевненість дитини в собі, адже це її власна творчість, по-перше; по-друге, вона сама створила труднощі і вирішила їх у казці, по-третє, їх розв'язання – проекція власних бажань дитини, які таким чином реалізуються. Створена казка втілює надію, є підтримкою і допомогою для дитини.

6. Казка, яку написала дитина, є матеріалом для щирих і глибоких розмов з нею, створює можливість діалогу на складні теми. Природність такого спілкування дає можливість уникнути неприємного «допиту», під час якого дорослий намагається з'ясувати мотивацію дитини.

7. Досить часто дитина не може розповісти про свої сумніви чи переживання, тому що соромиться, або не може знайти потрібні слова для того щоб описати свої почуття. Казка дає можливість висловити все це в образній формі.

8. Створення казки породжує відчуття самостійності. Адже створена казка – дитяча власність, її досягнення, результат певних зусиль. Її можна читати,

розповідати, драматизувати.

9. Казка, створена дитиною, може відкрити для дорослого таємні куточки внутрішнього світу дитини, об'єднати всіх навколо вирішення спільних життєвих проблем.

Наведемо приклади прийомів роботи з казкою, які використовувалися нами з метою формування у дітей моральних ціннісних орієнтацій:

– *цілеспрямоване спостереження*: соціальний педагог разом з дітьми обговорює, якими засобами автор казки (інша дитина) створив відповідне враження (характер героя, опис його вчинків, гумор, особливі мовленнєві засоби);

– *словесне малювання*: діти уточнюють характер героїв казки, її «інтер'єр», як це впливає на розуміння вчинків персонажів;

– *малювання ілюстрацій*: діти створювали малюнки-ілюстрації до саморобних книжечок з казками;

– *підбір музичного супроводу*: обговорювався характер музики, його відповідність змісту казки, особливостям якостей героїв твору;

– *порівняння*: актуалізувався читацький, а також життєвий досвід дітей - Чи нагадує вчинок героя казки ваші дії? Що спільного? Що відмінного?

– *експерименти з художніми образами казки*: герой казки устами свого автора звертається до слухачів з питаннями або проханнями про допомогу; герой казки (інша дитина) переноситься у сучасні умови життя; пропозиції до слухачів придумати інше закінчення і пояснити його моральний зміст;

– *найсмійніший епізод, найсумніший епізод*: діти пригадують і пояснюють, чому той чи інший епізод авторської казки викликає саме такі почуття.

В.О. Сухомлинський підкреслював, що «казка – це активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини, її розум, почуття, уяву, волю. Вона починається вже у розповіді, вищий її етап - інсценізація».

2. Інтерактивний театр як технологія організації культурного дозвілля.

Інтерактивний театр у нашому проекті виступає засобом організації

дозвілля та формування моральних цінностей дітей, розвитку їх творчих здібностей. Засновником цієї техніки є творець народного театру Бразилії Аугусто Боаль. Головною темою його спектаклів була ситуація пригноблення та насильства, сам театр так і називався – «Театр знедолених». Суть вистави полягала у спільному з глядачами пошуку шляхів вирішення проблеми чи виходу зі складної життєвої ситуації. Сутність адаптованої нами техніки інтерактивного театру полягає в наступному. Протягом 15-20 хвилин відбувається інсценізація казки, створеної одним із учасників групи. Казки присвячені тим чи іншим моральним проблемам. Метафорична мова казки легко розпізнається дітьми, оскільки казки проявляють ті ситуації, які трапляються з людьми, дітьми у школі, у транспорті, в міжособистісному спілкуванні з друзями та дорослими. Нічого вигаданого чи фантастичного в них немає, вони відповідають реаліям життя, і найчастіше образною мовою переповідають дитячий особистий досвід, пережиті історії.

У фінальній частині вистави яскрава за своїм змістом мізансцена переривається «стоп-кадром», і глядачам пропонується змінити ситуацію так, щоб з героями казки не трапилися неприємності. Варіантом такого «стоп-кадру» є бесіда, яку продумує дитина заздалегідь (дитина працює під керівництвом педагога). Це дуже важлива частина вистави, оскільки під час обговорення пропозицій дітей, відповідей на запитання усвідомлюється сутність певного морального явища, відбувається оцінювання проявів якостей особистості, які у конкретному вчинку чи випадку мали позитивні чи негативні наслідки з позицій суспільних норм поведінки. Успішне розв'язання моральної проблеми дозволяє зробити дітям відповідні моральні узагальнення, засвоїти норми і правила поведінки.

Після закінчення інтерактивної дії, коли у фіналі казки діти бачать підтвердження тому вирішенню проблеми, яке вони винайшли у процесі діалогу, знову відбувається розмова або анкетування з подальшим обговоренням.

Підготовка вистави

Підготовка пов'язана з написанням авторських казок, їх удосконаленням після читання й обговорення. На стадії підготовки відбуваються репетиції, працюють декоратори, «технарі», костюмери. Ведучі розробляють сценарій морально-етичних бесід, якими буде супроводжуватися вистава.

Взявши за основу класифікацію ігрових позицій, розроблену А.Г. Гогоберідзе та С. Г. Машевським, ми зробили спробу дати характеристики дітям залежно від їх індивідуальних здібностей і можливостей, що виявляються у роботі інтерактивного театру:

1. Діти-режисери. Мають гарну пам'ять, уяву, ерудити, володіють здатністю швидко бачити можливості постановки літературного тексту на сцені (прогностичні та комбінаторні вміння). Цілеспрямовані, мають гарні організаторські здібності (розподіляють ролі, визначають мізансцени, керують розвитком подій, регламентують діяльність інших).

2. Діти-актори. Наділені комунікативними якостями, легко взаємодіють з іншими, вільно володіють вербальними і невербальними засобами виразності, готові до імпровізації, емоційні, легко оволодівають вмінням працювати з ігровими атрибутами, здатні до самоконтролю.

3. Діти-сценаристи. Мають розвинуту уяву, фантазію, чутливі, емоційні, але, як інтроверти, люблять ігри з словами, чутливі до нюансів у словах, легко висловлюють свою думку у письмовій формі, схильні до довготривалої роботи з текстом, не прагнуть публічності.

4. Діти-глядачі. Мають добре розвинуті рефлексивні здібності, їм легше «брати участь» із залу. Спостережливі, мають стійку увагу, здатні до співпереживання, люблять аналізувати, обговорювати виконання ролей, розвиток сюжетної лінії, власні враження.

5. Діти-декоратори. Наділені здатністю образно інтерпретувати літературну основу, що виявляється у вмінні працювати з папером, тканиною, деревом тощо. Добре відчують колір, форму, розуміють задум у цілому, але прагнуть до особистої участі через створення декорацій, ігрових атрибутів, реквізиту.

6. Діти-технарі. Мають бажання працювати з технікою, що забезпечує

освітлення та світлові ефекти, музичне оформлення, відеосупровід. Відчуваючи свою компетентність у цих питаннях, виступають першими порадниками «режисерів».

7. Діти-костюмери. Люблять мати справу з тканинами, іншим реквізитом. Мають своєрідне бачення кольору, форми. Турботливі, метушливі, чутливі, з образним мисленням, але без бажання публічного виступу.

8. Діти-ведучі. Люблять бути в центрі уваги, керувати всім процесом. Вдумливі, логічні, ерудовані. Водночас «перевтілюватися» не люблять (мають недостатню пластичність фізичну і пластичність уяви). Комунікабельні, мають ораторські здібності та вміння, легко орієнтуються у подіях, фактах, людях.

Фази вистави

Увазі глядачів пропонується 15-20 хвилинна інсценізація, що закінчується стоп-кадром. Фінальна сцена не завершена, глядачам пропонується прогнозувати подальший розвиток подій. Спочатку діти-ведучі обговорюють проблему разом з глядачами, відбувається обмін почуттями. Після реалізації цього етапу може розпочатися дискусія. Така дискусія може мати як звичайну форму (традиційну), так і набувати вигляду заміни глядачами ролей акторів. Таким чином глядачі намагаються запропонувати ідеальний, з їх точки зору, варіант вирішення ситуації. Такий варіант вистави можливий, коли вона ставиться для старших підлітків або ж старшокласників. Якщо це молодші підлітки або діти з особливими потребами, ведучі підтримують морально-етичну бесіду за допомогою питань та ораторських прийомів, підготовлених заздалегідь.

Важливо на всіх фазах вистави психологічно і емоційно підтримувати акторів, ведучих і глядачів. Особливу увагу ми звертали на реакцію глядачів, які не виходили і не презентували своїх поглядів, але дискутували між собою, навіть заважаючи дії. Це є важливим елементом інтерактивної техніки, оскільки свідчить про те, наскільки глибоко проблема торкається глядачів, як вони її відчують.

Така фаза вистави зазвичай триває 30-40 хвилин, її тривалість залежить від

того, наскільки цікаві варіанти рішення проблем.

Фаза зворотного зв'язку.

Зазвичай береться інтерв'ю у глядачів про виставу, про казку, про висновки, які вони зробили. Ми практикували обговорення підсумків вистави з акторами та авторами казок. Важливими аспектами такого обговорення є виявлення успішних і неуспішних «ходів» ведучого, зазначаються «відкриття» глядачів.

Алгоритм заняття

1. Ігри-розминки (імітаційні ігри) на зняття м'язової напруги, розвиток міміки, пластичної виразності (Додаток Б).

Мета: оволодіння власним мімічним потенціалом, моторне закріплення психоемоційного досвіду, відпрацювання механізмів самореалізації, навчання адекватному виразу власних почуттів, розвиток координації і виразності рухів.

2. Вправи на артикуляцію, розвиток мовлення (Додаток В).

Мета: активізація словникового запасу дітей, удосконалення звукової культури мовлення (дикція), покращення таких якісних характеристик усного мовлення, як виразність, інтонація, темп, сила голосу.

3. Бесіда:

- розширення кругозору з театрального мистецтва;
- обговорення морального змісту авторської казки;
- підготовка ведучих: формулювання запитань, пошук аргументів, ілюстрованих матеріалів.

4. Репетиція вистави.

Міні-вистава має на меті змусити дітей замислитися над певними моральними дилемами, виховувати в собі відповідальність за свої вчинки, поведінку. І умовах інтерактивного театру діти можуть підвищувати власну самооцінку, розвинути комунікативні вміння, оскільки така діяльність передбачає активність, взаємодію, коли дитина виступає не тільки спостерігачем, але й діячем, що створює можливість переносу знань і досвіду діяльності з уявної ситуації у реальність.

Під час інсценізації казки діти мають можливість брати на себе певні ролі і в ігрових умовах відтворювати стосунки, що характеризують людське суспільство. Через образи і дії діти вчаться виражати свої почуття та емоції. Ролі наповнені соціальним змістом і слугують засобом усвідомлення моральної сутності людських стосунків.

Універсальність інтерактивного театру як технології організації дозвілля полягає у можливості мовленнєвого, зокрема комунікативного розвитку дитини. Оскільки театралізована діяльність передбачає самовираження і самореалізацію дитини, соціальний педагог створює умови для того, щоб кожен публічно, не соромлячись інших, висловив свої емоції, почуття, бажання, погляди.

Синтетичний характер інтерактивної театральної діяльності дозволяє успішно вирішувати соціально-педагогічні завдання: формування ціннісних орієнтацій, розвиток творчого потенціалу кожної дитини, всіх сфер її особистості.

Результати проекту:

- розширено сферу дозвілєвої самореалізації учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці шляхом організації інтерактивного театру «Контакт»;

- створено і передано у Вінницький центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь» бібліотечку авторських учнівських казок;

- поставлено 8 вистав інтерактивного театру на теми учнівських авторських казок, які продемонстровані учням загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці та вихованцям Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь»;

- проведено круглий стіл з соціально-педагогічних проблем організації дозвілля дітей за участю студентів Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського, педагогів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці та Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь»;

- підготовлено статтю з проблем організації дозвілля учнів

загальноосвітніх шкіл засобами інтерактивного театру.

Ресурси проекту:

Кадрові: викладачі кафедри педагогіки і студенти-волонтери Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського; соціальний педагог загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці, вихователі Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь».

Матеріальні: приміщення загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці, матеріали для створення книг казок (папір, ручки, фломастери, ножиці, кольоровий картон), театральних декорацій і костюмів, музичний центр.

Фінансові: кошти батьків.

Інформаційні: літературні джерела бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Форма презентації результатів проекту: мультимедійна презентація, книги дитячих казок, відеозаписи вистав інтерактивного театру, проведення круглого столу, фотоматеріали (додаток Г), довідка про впровадження (додаток Д).

Приклади казок, складених учнями 9 класу загальноосвітньої школи**№11 м. Вінниці*****Казка про вірність***

Посперечались якось собака, кішка і кінь, хто з них людині вірніше служитиме. Собака сказав:

- Споконвіків нас, собак, найвірнішими вважають. Хто хазяйський будинок вдень і вночі охороняє? Хто хазяїнові на зустріч першим кидається? А скільки історій і легенд про собачу вірність написано! Недарма говорять, що собака – кращий друг людини.

Кішка нявкнула:

- Може, ти і друг людини, але занадто вже клопітно з тобою! І їси багато, і вигулювати тебе по кілька разів на день потрібно. А ось ми, кішки... Без нас у будинку немає затишку і тепла. Ми – найвірніші охоронці домашнього вогнища. Раніш люди, перш ніж у новий будинок переселятися, спочатку нас впускали, а потім вже самі входили. Адже якщо кішка першою в будинок можна зміни в погоді визначати. І лікувати ми вміємо. Покладе нас людина на хворе місце, ми зігріємо її своєю пухнастою шерстю, - дивишся, і здорова людина!

Тут кінь копитом ударив і голосно заперечив:

- Не хвастайтеся, усю вашу вірність не порівняти з моєю, найвірнішою і справжньою кінською відданістю. Де ми тільки не служили людині: і возили людей, і поля переорювали, і з поля бою поранених відвозили. Скільки поем люди про нашу вірність склали! Раніш у кожної людини свій вірний князь був, з яким вона ніколи не розлучалась.

Але от повернувся хазяїн. Він був сумний. Його найкращий і вірний друг у цей день помер. Хазяїн познайомився з ним під час війни. Тоді його друг врятував йому життя. Побачивши в дворі свого старого коня, хазяїн згадав, як його померлий друг, ризикуючи життям, на цьому коні вивіз його, важко пораненого, з поля бою. Туга за другом болем вп'ялася в серце хазяїн. Він

охнув і опустився на ослін. Кінь рвонувся йому назустріч, уважно подивився в його довірливі очі і довірливо ткнувся йому в плече. Хазяїн ласкаво погладив коня і згадав свого друга.

Собака поклав голову хазяїнові на коліна і жалібно заскиглив, а кішка стрибнула йому на плече і намагалися зігріти його своєю пухнастою шерстю.

Хазяїн мовив, посміхаючись їм крізь сльози:

- Ах ви, мої милі і вірні друзі. Як добре, що ви завжди зі мною!

Він погладив їх, і біль у його серці став стихати. У цей момент собака, кішка і кінь зовсім забули про свою суперечку. Усі вони відчули себе найвірнішими друзями людини.

Сусіди

Жили-були два сусіди. Прийшла зима, випав сніг. Перший сусід рано-вранці вийшов з лопатою для того, аби розгрібати сніг перед будинком. Поки розчищав доріжку, подивився як там справи у сусіда. А в останнього – акуратно втоптана доріжка аж до самого будинку.

Наступного ранку знову випав сніг. Перший сусід встав на півгодини раніше, взявся до роботи, дивиться – а у сусіда вже прокладена доріжка.

На третій день снігу намело як за перші два дні разом. Встав ще раніше перший сусід, вийшов наводити порядок... а у сусіда – доріжка вже є рівнесечка-рівнесечка – просто чудова!

Того ж дня вони зустрілися на вулиці, поговорили про се, про те, тут перший сусід ненароком запитує:

- Послухай, сусіде, а коли ти встигаєш сніг перед будинком прибирати?

Другий сусід здивувався спочатку такому запитанню, а потім засміявся і відповів:

- Та я його ніколи не прибираю, це до мене друзі ходять!

Казка про красу

Настя і Марія знайомі ще з дитинства. Їх дружба була завжди щирою та

вірною. Проте, дівчати були зовсім різними. І взагалі, незрозуміло, що ж їх поєднує?

Настя – завжди красива: волосся кожного разу зібране по-іншому, природа подарувала їй найкращі риси обличчя, вигляд у неї завжди свіжий та охайний.

Марія ж була зовсім простою: зачіскою слугував кожного дня звичайний хвостик, одяг не був вражаючим, проте завжди доглянутим та чистим.

На таку красуню як Настя усі одразу звертали увагу, а Марія залишалася в тіні по другої краси ніким не поміченою. Проте дівчата завжди були разом.

В життєвий успіх Марії практично ніхто не вірив, її обговорювали, з її простоти насміхалися. Насправді ж, для цього були причини...

Дівчинка жила з батьком, адже її матір померла ще коли маляті ледь виповнилося 2 роки, тому нікому було заплітати її волосся щоранку. Марійка практично увесь свій вільний час віддавала для того, щоб допомогти батькові по господарству. Батько навчав доньку віддавати усі свої сили на працю, аби збудувати для себе щасливе майбутнє. На противагу Марії, її подруга, Настя, не переймалася фізичною працею, оскільки краса була для неї понад усе.

Минали роки, а з роками до обох дівчат прийшли гості – зморшки та сиве волосся... Настя мала квітчасту блузку та кольорову спідницю, а Марія дивилася на онуків та правнуків, які привезли чимало цінних подарунків.

Плакала Настя, тому що діти відцуралися, тому що постаріла і змарніла... Усміхалася Марія, а разом з нею посміхались її зморшки, сиве волосся, роботящі руки, зігнутий стан. Обличчя Марії було щасливим, і не проміняє вона зовнішньої краси та красу життя у старості.

**Ігри-розминки на зняття м'язової напруги, розвиток міміки,
пластичної виразності**

Пройти, як ходить...

малюк, який тільки почав ходити; лев; артист балету; канатоходець; турист з важким рюкзаком; закохана кішка; іноземець у чужій країні; грабіжник; пінгвін з яйцем; веселий песик; гордий півень; квочка, що загубила курчат.

Сісти так, як сідає...

мавпа; бджола на квітку; космонавт у скафандрі; Буратіно, якого покарали; один з трьох Товстунів; пристрасний болільник; дуже втомлена людина; президент.

Уявіть ситуацію:

Вокзал, плутанина, потяги приходять і відходять. Зараз за сигналом ви покажете дії людини, яка, запізнившись і ускочивши у вагон, через деякий час дізнається, що потяг йде у зворотному напрямку.

Ось вже п'яту годину ви шукаєте вільне місце у залі очікування, нарешті ви його знайшли.

Ви поспішаєте до вагону. У руках валіза, сітка з яблуками, за плечима рюкзак. Раптом сітка рветься, яблука падають. Ваші дії.

Ви повернулися додому і раптом виявили, що валізка не ваша.

Ви вийшли з вагону, потяг пішов. Раптом з'ясовується, що це не ваша станція, а потягу не буде цілий тиждень.

Казки-скоромовки для вдосконалення артикуляції

Зустрілися у лісочку, при зеленому горбочку друзі – та веселі звірятка: тетерук та тетеручка, жінка його; чапля з черепахою та журавлик. Свою мову почали скоромовками вони.

Розпочав був тетерук ось історію таку:

- Я прохав свою тетерку: «Кидай просо, бери терку»!

А тетерка на таке:

- Не хитри! Сам бруньки на терці три.
- Та я стер, тетерко, три, та ще тричі по три, тепер ти потри.

А тетерка відповіла:

- Милий, терти – це твоє діло так що мене не займай, а працювати починай.

На кінець тетерук промовив так:

- Ось таке життя моє, любі друзі, нелегке!!!

Далі мову повела черепашка про такий момент із існування, про чаплине частування:

- Часто бачу, через річку, через брід ходить чапля на обід, носить добрих жабенят для маленьких чаплянят. А я в той час так захворіла, навіть з панцира не виглядала. Часто, часто чхала...

Чапля ось таке сказала:

- Як побачила, що черепашка занедужала, я так затужила, затужила, розпочала лікувати, чаєм теплим напувати, чаєм напувати та кашею з маслом годувати.

Черепашка не здержалась:

- Вилікувала мене, допомогла, моя чапля дорога!

Журавлик, видно було, що стомився із промовою не забарився:

- Я журавлик, щипаю собі щавлик, купіть мені горщик, я зварю вам борщик.

Принесли горщик, зварив журавлик борщик, довго звірі смакували, аж поки все не поз'їдали. Додому друзі розбрелися та про нову зустріч домовилися.

Скоро, скоро мовить Ганка скоромовки-спотиканки, слово в слово слова ловко, скоро мовить анекдоти-скоромовки. Якось Яків сіяв мак, так-сяк, абияк. Виріс ярий Яків мак, та щось коле, як їжак. Ішов хлопець із базару, по колоді через воду. Тальки став він на колоду, та знов – бовть у воду. Викис, вимок, виліз, висох, став на колоду, та знов – бовть у воду. Якось ми сміялися над тим: ліз Мартин через тин, за яким великий млин. Вдома всім сказав Мартин, що не меле зараз млин, бо втомився дуже він. А як місили тісто в місті, усе місто стало в тісті. Весело ще було так, як пік біля кіп картоплю Прокіп. Прийшов Прокіп, наляв окріп. Йде Гаврило – ще не зварилось, прийшов Денис – наляв сім мис. Прийшов Тарас – з'їв сам все враз. А виявилось, що від солі у прокопа і соні всі супи солоні.

А щоб розсмішити вдвічі більше, розкажу що коїлось і лісі. Бук бундючивсь перед дубом, тряс над дубом бурим чубом, дуб пригнув до чуба бука – буде букові наука. В лісі лиса лось зустрів, лис до лося засвистів. Лось злякався і од лиса дременував скоріш до лісу. Одного разу горобець, сів на хлівець, а як вийшов стрілець, то утік горобець. І сміялися всі, як сидів горобець на сосні, заснув і упав уві сні. Якби не упав уві сні, сидів би він іще на сосні. У ставку гусаком стоять гусенятка й гуска, гусенята плюскотань, а гуска носом плюска. А в той час бурі бобри брід перебрели, забули бобри забрати торби. Бегемот роззявив рот: булку просить бегемот. І на останок смішний анекдот: дзижчить над моїм житлом жвавий жучок, бо жовтий він вдягнув кожушок, скинув жовтий кожух, і тепер купив жилет, джемпер, джинси та жакет, щоб сподобатися вам, той літає по домам.